

ЛЬВІВСЬКА ДЕРЖАВНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ
імені М. В. ЛИСЕНКА

ГРАБ
Уляна Богданівна

УДК 378.4(477.83)+78.03

**ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕДРИ МУЗИКОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (1912–1939 рр.)
У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
АКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність 17.00.03 – музичне мистецтво

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

00762004 (J)

8
Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі музичної україністики Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка Міністерства культури і туризму України

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор
Ясіновський Юрій Павлович,
Львівська державна музична академія
імені М. В. Лисенка,
завідувач кафедри музичної україністики
(м. Львів)

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Самойленко Олександра Іванівна,
Одеська музична академія імені А. Нежданової
проректор з наукової роботи (м. Одеса)
кандидат мистецтвознавства, професор
Мазепа Лешек Зигмундович,
Інститут музики Жешувського університету
Міністерства освіти Польщі,
завідувач відділом досліджень
музичної культури етнічного пограниччя
(м. Жешув)

Провідна установа: Національна музична академія України імені
П. І. Чайковського Міністерства культури і ту-
ризму України, кафедра історії зарубіжної музики
(м. Київ)

Захист відбудеться «31» березня 2006 року о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.869.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук за адресою: м. Львів 79005, вул. О. Нижанківського 5, 2-й поверх, Малий зал Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка.

Автореферат розіслано „27” лютого 2006 року

Учений секретар спеціалізованої вченої ради,
кандидат мистецтвознавства, доцент

О. Т. Катрич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Становлення та розвиток музикології як академічної університетської дисципліни другої половини XIX століття у Західній Європі є важливою складовою цілісної системи європейської музичної освіти, її найвищий щабель, завдання якого – планомірне виховання високоерудованих спеціалістів для наукової та педагогічної діяльності у різних галузях музикознавства.

Ідея університетської освіти як „космосу наук” знайшла своє втілення у проєкті Гумбольтівського університету, у якому була відпрацьована ефективна система навчання, основана на єдності навчально-дослідного процесу і морально-етичних засад. Саме тому модель німецької університетської освіти була зразком для формування музикології як академічної дисципліни багатьох європейських країн у другій половині XIX – початку XX століття.

Європейські освітні тенденції мали вплив і на становлення професійного музикознавства в Україні, однак цей процес був неоднорідним з огляду на історично обумовлені соціальні та культурні особливості Східної та Західної України, що перебували у різних імперіях і зазнали впливу їх культурного розвитку. У Галичині, котра як частина мультинаціональної Австро-Угорської імперії мала тісні мистецькі та культурні контакти із Заходом, послідовніше була втілена європейська система вищої професійної музикологічної освіти, якою передбачено впровадження науки про музику у сукупність університетських гуманітарних дисциплін.

У першій третині XX століття у Львівському університеті була створена й успішно функціонувала потужна музикологічна школа, котра, спираючись на європейські здобутки, готувала високопрофесійних науковців у цій галузі знань. Результатом її плідної діяльності, що тривала майже 30 років, стало виховання цілого сузір'я музикологів європейського масштабу. Засновником, організатором та незмінним керівником музикологічних студій у Львівському університеті був відомий учений і педагог, професор Адольф Хибінський.

Проте на сьогоднішній день організація навчального процесу та наукова діяльність кафедри музикології Львівського університету у 1912–1939 роках, а також місце львівської музикологічної школи у становленні та розвитку професійного музикознавства, як України, так і Польщі, є мало дослідженими.

Розвиток музичної освіти і становлення професійного музикознавства в Україні і, зокрема, у Галичині до першої третини XX століття висвітлюється у працях, що належать до двох основних

напрямок досліджень: один напрям складає історіографія українського музикознавства даного періоду в контексті суспільно-політичних реалій, коли сильні доцентрові тенденції в культурі епохи формували цілісну систему національної музичної культури європейського зразка (І. Ляшенко, Л. Кияновська, М. Ржевська, О. Немкович, Л. Гнатюк). У цих дослідженнях галицька музикознавча школа становить органічну частину науково-дослідної галузі українського музикознавства загалом і її здобутки в царині історичної та теоретичної думки розглядаються в аспекті проблеми національного.

У працях Л. Кияновської, В. Сивохіпа досліджується розвиток музикознавства з огляду регіональної специфіки, аналізується поетапне становлення галицької музично-теоретичної думки. Ряд досліджень монографічного характеру присвячено окремим персоналіям, які стояли біля витоків національної музикознавчої науки – Станіславу Людкевичу (М. Антонович, С. Павлишин, З. Штундер, Л. Баб'юк), Борису Кудрику (Ю. Ясіновський, Н. Толошняк), Василю Витвицькому (Ю. Ясіновський, Л. Лехник), Зеновію Лиську (Роман Савицький молодший, В. Сивохіп) та ін.

Фундаментальне дослідження доби становлення національного типу музичної освіти належить О. Цалай-Якименко, особливості розвитку музичної освіти в Україні у першій половині XIX століття розкриває у своїй праці К. Шамаєва. Історії становлення музичної освіти на західноукраїнських землях XVI–XVII століття присвячені праці Ю. Ясіновського. Окремі публікації стосуються організації та діяльності Вищого музичного інституту імені М. Лисенка та його філій (Л. Мазепа, Н. Кашкадамова, Я. Горак, Л. Шевчук-Назар).

Панорамне дослідження становлення галицької музичної освіти від доби міських музикантів до консерваторії (XV ст. – до 1939 р.) належить Лешеківі Мазепі, який вивчив історію створення та діяльності багатьох освітніх закладів, а також польському дослідникові Янові Проснаку (Jan Prosnak).

Діяльність кафедри музикології у Львівському університеті в українській історіографії є маловивченою ділянкою – окрім окремих згадок про кафедру у різних узагальнюючих працях, до цієї теми звертався у своєму дослідженні лише Л. Мазепа; відомості про організацію навчальної та наукової роботи кафедри музикології Львівського університету є у спогадах та листах А. Хибінського, М. Антоновича, З. Лісси.

Немає окремих досліджень стосовно львівського періоду діяльності Адольфа Хибінського й у польській історіографії.

Між тим університетська музикологія як форма музикознавчого вишколу була важливим доповнюючим чинником загальноосвітньої

та середньої ланок музичного шкільництва, а в європейській музично-освітній системі існує по сьогоднішній день.

Ця тема є особливо важливою у зв'язку з відсутністю музикології як університетської дисципліни в Радянській Україні, де музикознавство функціонувало лише у консерваторіях. Як наслідок, музикологія була вилучена з „космосу наук”, осягнення якого через зв'язок кожної окремої науки з цілісністю наукового пізнання взагалі було одним з основних чинників визначення й обґрунтування самої Ідеї новітнього університетського навчання. Була перервана тяглість європейської освітньої традиції, що формувала музикознавство як наукову дисципліну, оснащену науковими методами досліджень як суто музикологічними, так і притаманними цілому комплексу гуманітарних дисциплін.

Тож актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена відсутністю комплексної праці, в якій була б проаналізована навчально-педагогічна та наукова діяльність кафедри музикології Львівського університету та потребою посилення інтегрального характеру музикознавства, що набуває щораз більшого значення з огляду на збільшення питомої ваги міждисциплінарних досліджень, що опираються на методологічні стратегії та наукові методи суміжних наук.

Тому дослідження діяльності кафедри музикології Львівського університету (1912–1939) з погляду реалізації цих завдань та осмислення досвіду організації навчально-наукового процесу музикознавства як академічної університетської дисципліни з позицій сучасних потреб музикознавства видається особливо актуальним.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі музичної україністики Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка відповідно до плану науково-дослідної роботи ВНЗ тема № 4 „Методологічні аспекти українського історичного музикознавства: сучасний стан, генеза, перспективи”, а також у співпраці з Музикознавчою комісією Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, кафедр музикології та славістики університету ім. Юліуса Максиміліана м. Вюрцбурґа (Німеччина).

Мета дисертаційного дослідження – проаналізувати діяльність кафедри музикології Львівського університету в руслі традиції європейської академічної освіти другої половини XIX — початку XX століття. Відповідно до цього вибудовується рядпошукових завдань:

– визначити історичні та культурно-освітні передумови музикології як академічної дисципліни європейської освітньої системи.

- виявити й опрацювати джерельні матеріали стосовно організації навчальної та наукової діяльності кафедри музикології Львівського університету (1912–1939).

- проаналізувати основні засади становлення професійної музикологічної освіти в Україні і розкрити значення діяльності кафедри музикології Львівського університету в цьому контексті.

- з'ясувати характерні ознаки львівської музикологічної школи Адольфа Хибінського як цілісного науково-дослідного напрямку, наукові напрями її діяльності та вплив на розвиток повоєнної музикології.

- виявити персоналії українських учнів А. Хибінського, з'ясувати значення музикологічної освіти європейського зразка для їх повоєнної наукової діяльності.

Об'єкт дослідження – музикологія як академічна дисципліна, шляхи її становлення і розвитку в Україні.

Предмет дослідження – навчально-педагогічна і наукова діяльність кафедри музикології Львівського університету та науково-педагогічна діяльність А. Хибінського у львівський період.

Джерельною базою дослідження є рукописні й опубліковані документи Львівського університету – протоколи складання іспитів, звіти діяльності кафедри музикології, звіти та протоколи засідань Ради філософського факультету, особові справи й автобіографії професорів, докторантів та магістрантів, статuti, офіційне листування, магістерські і докторські праці, справи про закінчення університету, статистичні формуляри та ін., що зберігаються у фондах Державного архіву Львівської області, Архіву Львівської музичної академії імені М. Лисенка, бібліотеці Університету імені А. Міцкевича в Познані (Польща) в архіві Адольфа Хибінського. Більшість цих джерел вперше вводиться у науковий обіг.

Теоретичну базу дисертації склали праці з методології музикології як академічної дисципліни у німецько-австрійських університетах кінця XIX століття (Гвідо Адлера, Германа Кречмара, Йогана Вольфа, Жака Гандшіна). Музичну освіту у німецьких університетах високого і пізнього середньовіччя до середини XVI століття досліджується у праці Герхарда Пітцша, проблеми сучасної університетської музикології висвітлюють Гарро Шмідт та Андреас Гаппе.

В естетико-філософському та методологічному аспектах дослідження опираємося на теоретичні праці Вільгельма Гумбольдта, Карла Ясперса, Леоніда Зашкільняка, а також праці Олександри Цалай-Якименко, Кіри Шамаєвої, Лешека Мазепи.

Методи дослідження. Розв'язання сформульованих завдань визначає використання комплексного методу дослідження, до якого входять статистично-порівняльний, застосований при порівнянні навчально-організаційних методів європейської, зокрема німецької, музикології та кафедри музикології А. Хибінського, метод критичного осмислення літератури, використаний при опрацюванні історіографії у всіх розділах дослідження, історико-системний методологічний принцип, яким передбачено вивчення проблематики музикології як академічної дисципліни в тісному зв'язку із суспільно-історичним контекстом та відтворення цілісної картини її розвитку.

Розкриття проблеми дисертації вимагало застосування ретроспективного методу у процесі виявлення й опрацювання великого масиву джерельних матеріалів, оскільки цей аспект у нашому дослідженні є пріоритетним.

Саме такий системний підхід забезпечує ґрунтовність осмислення широкого кола питань: історичних та культурно-освітніх передумов входження музикології у систему університетської освіти, суспільно-історичного контексту Галичини початку ХХ століття і пов'язаної з ним проблематики становлення музикології у Львівському університеті, науково-педагогічної діяльності А. Хибінського і її значення у створенні львівської музикологічної школи, роль львівської музикологічної школи для розвитку повоєнної музикології.

Наукова новизна дослідження. На великому джерельному матеріалі та опрацьованій історіографії **вперше** в українському музикознавстві:

1. Проаналізовано навчально-організаційну та наукову діяльність кафедри музикології Львівського університету в контексті європейської академічної освіти, сформованої на філософських та морально-етичних принципах Гумбольтівського університету.

2. З'ясовано роль А. Хибінського в організації кафедри історії музики Львівської консерваторії у довоєнні роки.

3. Розкрито значення науково-публіцистичної діяльності А. Хибінського для розвитку галицького музичного шкільництва.

4. Визначено львівську музикологічну школу як цілісний науково-дослідний напрям, що охоплює своєю діяльністю традиційну музикознавчу проблематику та розробляє методологію нових міждисциплінарних пошуків.

5. Виявлено персоналії українських учнів А. Хибінського, з'ясовано значення академічної музикологічної освіти для їхньої наукової діяльності, зокрема в ділянці музичної україністики.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження полягає у створенні нового напрямку дослідження музикології як науково-дослідної ділянки музикознавства в руслі академічної європейської традиції. Основні положення і висновки дисертації, зібрані й опрацьовані автором матеріали можуть бути використані для подальшого вивчення і наукового осмислення історії та методології історичного музикознавства, а також враховані при розробці курсів з основ наукових досліджень у вищих і середніх музичних та музично-педагогічних закладах. Результати дослідження можна застосувати при підготовці узагальнюючих праць з історії української музики, історії польської музики та українсько-польських взаємин.

Апробація роботи. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри музичної україністики Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка. Основні положення дисертаційного дослідження були винесені на Всеукраїнські та Міжнародні наукові конференції: „Міжнародний славістичний колоквиум” (Львів, 2001, 2002, 2003), “Мистецтво молодих” (Львів, 2001, 2002), „Наукова конференція з нагоди 90-ліття кафедри музикології Львівського університету та 50-ліття з дня смерті Адольфа Хибінського” (Львів, 2002), „Музикологія у Вроцлаві” (Вроцлав, 2003), „Музична освіта вчора, сьогодні і завтра” (Львів, 2003), XIV Наукова сесія Наукового Товариства імені Шевченка” (Львів, 2003), „Теорія і історія монодії” (Відень, 2004), „Старовинна музика: сучасний погляд” (Київ, 2004), „XV Наукова сесія Наукового Товариства імені Шевченка” (Львів, 2004).

Публікації. Основні ідеї і результати дисертації викладено у п'яти статтях, три з яких опубліковано у спеціалізованих фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації. Праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (234 позиції), додатків. Обсяг роботи становить 172 сторінки, з яких основного тексту – 146 сторінки, список використаних джерел містить 234 позиції, з яких 59 – німецькою та польською мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми, формулюються предмет, мета й завдання дисертаційного дослідження, методологія, визначається її новизна, наукове й практичне значення, подається огляд проблематики наукової літератури, аналізуються використані у праці архівні джерела.

Розділ 1. Музикологія як університетська дисципліна: історія і розвиток має три підрозділи:

1.1. Історичні та культурно-освітні передумови утвердження музикології як університетської дисципліни. Розкриваються історія розвитку та характерні ознаки музичної освіти в європейських університетах і філософське підґрунтя Гумбольтівської ідеї університету як новітньої інституції, що породило і нові тенденції у розвитку музичної освіти. Генеза ідеї трактування предмету музики в європейській освітній системі як науки про музику сягає ще античних часів, продовжуючись у середньовічній системі quadrivium у вигляді musica speculativa до середини XVI століття, поки вплив ідей гуманізму не змінив світоглядні погляди на музику як мистецтво.

Зміна естетичних орієнтирів привела до занепаду науки музики в західноєвропейських університетах із другої половини XVI століття. Настав час переоцінки співвідношення двох галузей музичного знання – теоретичної і практичної, які розпочинають новий етап свого розвитку на ґрунті нової методології та наукових методів дослідження аж до формування музикології у другій половині XIX століття як особливої мистецтвознавчої дисципліни зі своїми специфічними методами дослідження та методологією.

Активне становлення національних музикознавчих шкіл зумовило інтенсивність музикознавчої діяльності у різних галузях музичної науки, що потребувало планомірного виховання фахівців. Це завдання було реалізоване в умовах реформованої університетської освіти початку XIX століття на ґрунті тісної взаємодії музикології з іншими науками. Філософсько-етичні та науково-педагогічні засади Гумбольтівської реформи створили головні передумови для входження музикології у коло університетських наук.

1.2. Місце музикології у музично-освітній системі німецько-австрійського музикознавства другої половини XIX – початку XX століття. Розглядається становлення музикології як самостійної наукової університетської дисципліни у німецько-австрійському музикознавстві. Основна увага концентрується на історії розвитку й основних принципах навчальної та наукової організації академічної німецько-австрійської музикології, оскільки саме німецька університетська система навчання забезпечила відповідні умови для плідного розвитку науково – дослідної галузі музикознавства та вплинула на формування національних музикознавчих шкіл Східної та Північної Європи. Адольф Хибінський, засновник кафедри музикології Львівського університету, здобув музикологічну освіту у мюнхенській школі Адольфа Зандбергера, і організував

навчальну та наукову роботу за зразком одноосібних німецьких музикологічних кафедр на ґрунті Галичини.

1.3. Історичний розвиток музично-освітніх тенденцій в Україні.

Розкриваються основні напрями розвитку музичної освіти в Україні до початку XIX століття, та шляхи становлення музикознавчої системи освіти в Центральній Україні та у Галичині у другій половині XIX – початку 40-х років XX століття.

До початку XIX століття в Україні існувала чітко налагоджена система професійної музичної освіти духовно-світського типу, котра охоплювала широкі верстви суспільства, сприяла загальній музичній грамотності та формувала мистецький менталітет народу. У національних освітніх закладах, починаючи з кінця XV–XVI століття, формувалася ідея музичної освіти на принципово відмінних засадах: музика як навчальна дисципліна вивчалася насамперед з погляду прикладної теорії, оскільки трактувалася як мистецтво, тісно пов'язане з практикою сакрального вокально-хорового виконавства.

З початком XIX століття, у зв'язку із загальним процесом секуляризації суспільного життя, а також складною політичною ситуацією, коли український етнос був розділений між різними імперіями – Російською й Австро-Угорською, подальші шляхи розвитку музично-освітньої системи у цих регіонах формувалися під культурним впливом метрополій. У Східній Україні музикознавчі дисципліни функціонували у рамках консерваторської освіти, у Галичині створення Адольфом Хибінським кафедри музикології у Львівському університеті (1912–1939) році продовжило і розвинуло традиції європейського музикознавства і вперше на українських землях ввело музикознавство в русло європейської університетської освіти.

Розділ 2 Історія створення і діяльності кафедри музикології Львівського університету має п'ять підрозділів:

2.1. Адміністративний уклад Львівського університету, його структура та педагогічний склад (1912–1939), де розглядається історія Львівського університету як потужного осередку освіти та наукової думки першої половини XX століття. Оскільки ми покликаємося на ряд архівних документів, у яких фігурують різні назви університету, а також прізвища викладачів, наукові титули і спеціальна термінологія досліджуваного періоду, подається огляд навчальної структури університету та педагогічного складу університету.

2.2. Організація навчального процесу на кафедрі музикології Львівського університету. Розкриваються основні принципи організації навчального процесу кафедри, яка була організована Адольфом

Хибінським у 1912 році за зразком одноосібних німецьких музикологічних інститутів як автономна науково-педагогічна інституція. Уже у своєму інавгураційному виступі Хибінський обґрунтовує необхідність вивчення музикології як наукової дисципліни в університеті: її взаємодія з іншими науками була необхідною й обов'язковою умовою наукового дослідження. Обов'язковим було опанування суміжного фаху – як правило це була філологія, філософія, загальна історія чи історія мистецтв. Існувала чітко налагоджена ступенева система навчання, якою передбачено лекційний виклад матеріалу та практичні форми роботи; їх метою було уже спочатку залучати студентів до дослідного процесу в різних ділянках музичної науки. Тематику лекцій не визначала жодна загальна програма і, як правило, вона відбивала наукові зацікавлення професора. Особливого значення у навчальному процесі надавалося самостійній роботі студентів з опрацювання музикологічної літератури різними мовами та практичним заняттям з музичної палеографії, гармонії, поліфонії, аналізу музичних форм.

Основним завданням студій було виховання у студентів історичного типу мислення через пізнання як методологічних стратегій суміжних наук, так і іманентних властивостей музичного мистецтва.

2.3. Організація наукової роботи на кафедрі музикології Львівського університету. Розглядаються головні засади наукової діяльності кафедри, яких дотримувався А. Хибінський: поєднання навчання з науковою творчістю, спрямованою передусім на розвиток самостійного мислення. Уже з першого року студій студент обирав тему наукової праці і протягом року ретельно її опрацьовував, застосовуючи дослідницькі методи, засвоєні під час навчання. Практичні навички доповнювалися самостійним опрацюванням додаткової літератури і, таким чином, студент проходив цілісний курс музично-історичних досліджень уже на початку свого навчання на кафедрі музикології. Методи педагогічної праці Хибінського забезпечували високий рівень знань і практичних навичок студентів, що уможливило їх самостійну наукову працю від перших кроків навчання і привело до першого докторату вже через п'ять років з часу заснування кафедри музикології. Так реалізувався один із найважливіших постулатів європейської університетської освіти другої половини XIX – початку XX століття – взаємозв'язок навчання і дослідження, в якому останнє має бути водночас матеріалом навчання. Звідси велике значення особи Вчителя, що сам перебуває у стані наукового пошуку і дає можливість учням бути причетними до власного процесу пізнання, передаючи їм найважливіше – дух науки, а не лише дидактично впорядковане знання.

Важливим стимулом наукової діяльності студентів була можливість публікувати свої дослідження в авторитетних музичних виданнях. 1938 року були започатковані власні видання і вийшов друком перший номер Львівських музикологічних праць (Lwowskie rozprawy muzykologiczne. Wydawnictwo zakładu muzykologicznego Uniwersytetu Jana Kazimieža). Крім того, студенти кафедри були членами Наукового Музикологічного товариства студентів, куратором якого був А. Хибінський.

2.4. Діяльність А. Хибінського на кафедрі історії музики Львівської державної консерваторії. Висвітлюється історія створення кафедри історії музики консерваторії та значення діяльності А. Хибінського у цьому процесі. Кафедра історії музики у Львівській державній консерваторії відразу розпочала свою роботу на високому рівні передовсім завдяки досвіду А. Хибінського в організації кафедри музикології Львівського університету і впровадженню ниму консерваторію європейської методики навчальної та наукової роботи. Наявність надзвичайно цінної зібраної А. Хибінським в університетському Закладі музикології бібліотеки, що містила рукописи та стародруки, необхідні праці з історії та теорії музики і музичну періодику з багатьох країн, надавала великі можливості для самостійної підготовки та наукової праці студентів та працівників кафедри. Крім того, всі члени кафедри – В. Витвицький, З. Лисько, Б. Кудрик, С. Лобачевська, М. Щепанська, З. Лісса і сам А. Хибінський – здобули ґрунтовну музикологічну освіту, зокрема у західних університетах, що зумовило широту їхньої гуманітарної ерудиції і розуміння функціонування західної системи музикологічної освіти. Це дало можливість упровадити цю систему і продовжити європейську музикологічну традицію у стінах Львівської державної консерваторії. Проте ідеологічна політика радянської влади поставила наукові і навчально-методичні завдання у пряму залежність від політичної кон'юнктури комуністичної ідеології. Науково-дослідний профіль музикознавства, обмежений ідеологічними рамками, зайняв другорядне місце у системі радянського музикознавства, яка об'єднала в єдине ціле освіту композиторів, музикантів-виконавців, прикладне та наукове музикознавство.

2.5. Діяльність А. Хибінського у музичному шкільництві. Аналізуються процеси організації музичного шкільництва у Галичині у першій третині ХХ століття. Їх активізація була пов'язана насамперед із необхідністю забезпечити можливість фахової освіти, опертої на здобутки та досвід європейської музичної культури на своїх теренах, по-друге, розумінням виховної ролі музики для формування естетично розвиненої особистості і, найголовніше – усвідомленням значення музичної освіти як складової частини національного культурного процесу.

У першій половині XX століття у Галичині найвагомішою на ниві музичного шкільництва була діяльність двох визначних особистостей – Адольфа Хибінського та видатного українського композитора та музикознавця Станіслава Людкевича. Усвідомлюючи велику суспільну вагу музичної освіти як складової частини національного культурного процесу, вони поставили перед собою мету адаптувати досягнення західного музикознавства на національному ґрунті, але при всій спільності завдань, що стояли перед ними, обрали різні шляхи їх вирішення.

Активна діяльність А. Хибінського в галузі музичного шкільництва була спрямована на піднесення значення музично-теоретичних предметів, усвідомлення їхньої ролі і завдань на середніх та вищих щаблях професійної музичної освіти. Вона заклала міцну основу як для всебічного розвитку професійного музиканта-виконавця, так і для подальшого наукового поступу студента у рамках університетської музикології, оскільки володіння базовими теоретичними знаннями Хибінський вважав необхідною умовою при вступі на кафедру музикології Львівського університету.

У Розділі 3 Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського як єдиний науково-дослідний напрям у польському та українському музикознавстві, що має три підрозділи, розглядається львівська музикологічна школа, що сформувалася як наслідок майже 30-літньої науково-педагогічної діяльності А. Хибінського на кафедрі музикології Львівського університету. Його вихованців об'єднала спільність наукової традиції, що продовжила європейський напрям розвитку музикології кінця XIX – першої половини XX століття й опиралася на філософсько-етичні принципи ідеї сучасного університету. Характерними ознаками львівської школи Хибінського були широкий гуманітарний світогляд, бачення історичної перспективи в дослідженні музичних явищ, спільна методологічна позиція, досконале володіння науковими методами досліджень як суто музикологічними, так і властивими цілому комплексу гуманітарних дисциплін, об'єктивність і критичність в опрацюванні матеріалу, прагнення до самоосвіти. Не менш важливою була глибока духовна спорідненість, що єднала Вчителя та його учнів, завдяки чому витворився своєрідний духовно-інтелектуальний простір, де впродовж багатьох років навчання та подальшої самостійної праці відбувався активний обмін ідеями, досвідом, інформацією та моральною підтримкою.

Європейська освітня система, що розвивала музикологію як університетську дисципліну і була адаптована у Львівському університеті А. Хибінським, її методологія, дослідницькі методи давали широкі можливості для застосування їх у різних галузях музичної науки.

Свобода творчого вибору, оперта на наукові методи пізнання – таким був основний принцип, якого дотримувався Хибінський у своїй науково-педагогічній діяльності.

Наукові інтереси львівської музикологічної школи охоплюють проблеми польської та європейської медієвістики (М. Щепанська, Я. Ю. Дуніч, Г. Файхт, М. Антонович, Й. Хомінський), музичної естетики, соціології та психології (Б. Кудрик, З. Лісса, С. Лобачевська), музичної культури кінця XIX – початку XX століття (Б. Вуйцік-Кеупрулян, С. Лобачевська, О. Залеський, З. Лісса, Й. Хомінський, Г. Файхт, Б. Кудрик), етнографії (Б. Вуйцік-Кеупрулян, А. Возачинська, Я. Маринович), музичної україністики (М. Антонович, М. Білинська, О. Залеський), джерелознавства та бібліографії (Я. Колодій), музичну теорію (Й. Хомінський, А. Франкевич).

3.1. Медієвістика як основний напрям наукової діяльності професора А. Хибінського та його учнів. Висвітлюються наукові пріоритети професора Хибінського, сформовані на методології історичного факту, що визначали його першочергові завдання як одного із засновників польської музикологічної школи. Це насамперед пошуки та критичне опрацювання джерел, на ґрунті яких можна вималювати об'єктивну картину розвитку польської музичної культури. Його учні, зокрема М. Щепанська та Г. Файхт, безпосередньо продовжили джерелознавчу та редакторську діяльність свого вчителя, заповнюючи своїми дослідженнями, опертими на критичне осмислення джерел, маловивчені сторінки в історії давньої польської музичної культури. Їхня наукова та педагогічна діяльність сприяла зацікавленню музично-історичними дослідженнями як одним із найважливіших проявів духовного життя суспільства, а також стимулювала активне концертне виконання давньої музики. На сьогоднішній день напрям у польській музикології, започаткований Адольфом Хибінським, продовжують його учні, виховані у повоєнній Польщі – Зигмунт Швейковський, Мірослав Пез, Єжи Моравський, Анна Чекановська, та їхні учні.

3.2. Інші напрями наукової діяльності учнів А. Хибінського – етнографія та проблеми музичної культури XIX століття, музична естетика та соціологія, історія теорії. Розглядається широкий спектр наукових зацікавлень учнів Хибінського, що охоплюють широке коло тематики з різних ділянок музикознавства. Це питання музичної етнографії, польської музичної культури XIX – початку XX століття, музична естетика, психологія та соціологія, історія теорії. Розвиваючи традиційні для польської музикології наукові напрями досліджень,

вони активно працювали над створенням методологічно нових ділянок музикології, заснованих на міждисциплінарних зв'язках. Проблеми, пов'язані з дефініцією, періодизацією та критеріями стилю, нові методологічні напрямки досліджень у галузі теорії музики – взаємозв'язок виконавської інтерпретації і конструктивної будови твору, музична фактура як складова пізнання процесу звукового формотворення, теорія сонористики як новий аналітичний метод дослідження звукової тканини твору та музичної форми, естетичні питання, пов'язані з рецепцією твору – були в центрі уваги учнів А. Хибінського. У цьому проявилася висока життєздатність львівської музикологічної школи, що активно розвивала музикознавчу науку на європейському рівні і спричинилися до високого злету польської музикології у повоєнні роки.

3.3. Українські учні професора Адольфа Хибінського. Ідеться про українських студентів, що навчалися на кафедрі музикології А. Хибінського, розкривається значення здобутої європейської музикологічної освіти для розвитку їхньої післявоєнної наукової діяльності.

Серед львівських вихованців А. Хибінського була значна кількість українських студентів, які згодом розвивали різні напрями музичної україністики. Це композитор і теоретик Нестор Нижанківський, музикознавці Борис Кудрик, Осип Залеський, музикознавець, диригент та оперний співак Мирослав Антонович, музикознавці Ярослава Колодій, Марія Білинська, Ярослав Мариневич, Яків Козарук, Рожа Смеречинська-Шуль, композитор та музикознавець Стефанія Туркевич-Лукіянович, співак та диригент Володимир Божик.

Після ліквідації кафедри у 1939 році та пізніше у зв'язку з подіями Другої світової війни частина українських учнів Хибінського емігрувала за кордон і там продовжила музикологічну освіту та наукову працю, інші в умовах ідеологічного тиску не змогли реалізувати себе повною мірою як науковці, а деякі були знищені фізично. Однак усі українські вихованці професора А. Хибінського присвятили свою наукову діяльність музичній україністиці, опираючись на засади науково-освітньої методології європейської академічної освіти.

Спогади студентів-українців, зокрема М. Антоновича, їх листування із професором та інші джерела змальовують взаємини між ними як дружні, сповнені взаємної прихильності, демонструють повагу до їхніх наукових зацікавлень, спрямованих у русло музичної україністики, мови та культури. Це переконливо засвідчує, що в культурно-мистецькій площині українсько-польські музичні взаємини були позбавлені антагонізму і орієнтовані на глибше пізнання та взаємозбагачення.

У **Висновках** дисертації підсумовуються результати дослідження навчальної та наукової діяльності кафедри музикології Львівського університету, спрямовані на виявлення типологічних ознак європейської академічної освіти. У процесі розгляду генези розвитку музичної науки у західноєвропейській академічній системі освіти до першої половини XIX століття та культурно-освітніх і історичних передумов формування музикології як самостійної мистецтвознавчої дисципліни зі своєю складною специфікою у другій половині XIX століття виявлено:

1. Розвиток ідеї розуміння музики як науки у європейській академічній системі освіти втілювався послідовно, починаючи з появи цього предмету у середньовічних університетах у складі *septem artes liberales* до входження музикології як самостійної мистецтвознавчої дисципліни в академічну освіту другої половини XIX століття, що базувалася на принципі „науковості як форми освіти”.

2. Університетська музикологія другої половини XIX століття у європейських університетах обумовила органічне входження музикознавчої науки у загальнонауковий контекст і становила важливий доповнюючий чинник для інших форм музично-освітньої системи.

3. Академічний статус музикознавчої дисципліни сформувався завдяки інтенсивному розвитку музикознавства у різних його галузях у період становлення національних музикознавчих шкіл у другій половині XIX століття на ґрунті позитивістської методології. Не менш важливе значення мали науково-педагогічні та морально-етичні засади Гумбольтівської реформи новочасного німецького університету початку XIX століття.

4. В українських національних освітніх закладах, починаючи з кінця XV – та у XVI століттях процес становлення ідеї науки про музику відбувався на принципово відмінних засадах: теоретична думка була цілком спрямована на практичні потреби, оскільки музика трактувалася насамперед як мистецтво, тісно пов'язане з практикою сакрального вокально-хорового виконавства.

5. У зв'язку із процесом секуляризації та складною політичною ситуацією XIX – початку XX століття, коли український етнос був розділений між різними імперіями, подальші шляхи розвитку музично-освітньої системи у цих регіонах формуються під культурним впливом метрополій. У Східній Україні музикознавчі дисципліни функціонували у рамках консерваторської освіти, у Галичині кафедра музикології Львівського університету розвивалася як європейська академічна дисципліна.

6. Навчальна робота на кафедрі музикології Львівського університету була організована за зразком одноосібних німецьких

музикологічних інститутів як автономна науково-педагогічна інституція. Опора на класичну методологію гуманітарних наук та наукові методи дослідження, високий рівень організації науково-педагогічної роботи, апробовані у європейській академічній освіті, сприяли формуванню львівської музикологічної школи як цілісного науково-дослідного напрямку в польському та українському музикознавстві.

7. Серед учнів А. Хибінського була значна кількість українських студентів, які згодом розвивали різні напрями музичної україністики, що опиралися на методологічні засади європейської музикологічної освіти.

8. Загальним висновком дисертаційного дослідження є твердження, що науково-педагогічна діяльність кафедри музикології Львівського університету 1912–1939 років продовжила традицію європейської академічної освіти, яка сформувалася на філософських та морально-етичних принципах Гумбольдтівського університету. Науково-педагогічна діяльність Адольфа Хибінського у львівський період (1912–1941) була важливим чинником становлення та розвитку музикології як науково-дослідної галузі музикознавства у системі польської та української музичної освіти. Вона зумовила створення львівської музикологічної школи як цілісного науково-дослідного напрямку, що охоплює своєю діяльністю всі традиційні наукові напрями та розробляє методологію нових міждисциплінарних пошуків.

У Додатку містяться програми лекцій та практичних занять А. Хибінського на кафедрі музикології Львівського університету за 1912–1939 роки.

Положення дисертації викладені у наступних публікаціях:

1. Граб У. Б. Музикологія у Львівському університеті у 1912–1939 роках та А. Хибінський // Молоде музикознавство: Наукові збірки Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка. – Львів, 2002. – Вип. 7. – С. 175–182.

2. Граб У. Б. Львівська школа музикології та Адольф Хибінський // *Musica humana*: Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. – Львів: ЛДМА ім. М. Лисенка, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – Вип. 8. – С. 25–46.

3. Граб У. Б. Музиколог Мар'я Щепанська (1902–1962) // *Musica humana*: Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. – Львів: ЛДМА ім. М. Лисенка, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – Вип. 8. – С. 272–273.

4. Граб У. Б. Станіслав Людкевича Адольф Хибінський у галицькому музичному шкільництві // *Musica humana*: Наукові збірки ЛДМА

ім. М. Лисенка. – Львів: ЛДМА ім. М. Лисенка, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2005. – Вип. 10. – С. 41–52.

5. Hrab Ulana. Adolf Chybiński i lwowska szkoła muzykologiczna // Muzykologia we Wrocławiu. Ludzie – historia – perspektywy. – Redakcja Maciej Gołąb. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005. – S. 101–111

Грaб У. Б. Діяльність кафедри музикології Львівського університету (1912–1939 рр.) у контексті європейської академічної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво. Львівська державна музична академія імені М. В. Лисенка. Львів, 2006.

У дисертації досліджується науково-педагогічна діяльність польського музиколога та етнографа Адольфа Хибінського як засновника і беззмінного керівника кафедри музикології Львівського університету (1912–1939), а також його роль у галицькому музичному шкільництві та організації кафедри історії музики Львівської державної консерваторії імені М. Лисенка.

Становлення музикознавства як самостійної університетської дисципліни зі своєю специфікою і методами дослідження розглядається крізь призму ідеї Гумбольтівського університету. Саме вона була покладена в основу розвитку європейської академічної освіти другої половини ХІХ – початку ХХ століття. А. Хибінський як вихованець мюнхенської школи музикознавства переніс на ґрунт Львівського університету німецько-австрійську систему організації музикознавчої освіти як таку, що відповідала актуальним потребам розвитку науково-дослідної галузі музикознавства.

Результатом його майже 30-літньої діяльності стало виховання львівської музикологічної школи як цілісного науково-дослідного напрямку у польському та українському музикознавстві. Серед львівських вихованців А. Хибінського була значна кількість українських студентів. Їх наукова діяльність зосередилася в різних напрямках музичної україністики, що опиралася на методологічні засади музикологічної освіти європейського зразка, впроваджену Хибінським у Львівському університеті.

Ключові слова: музикологія, європейська академічна освіта, ідея університету, львівська музикологічна школа.

Граб У. Б. Деятельность кафедры музыкологии Львовского университета (1912–1939 гг.) в контексте европейского академического образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – музыкальное искусство. Львовская государственная академия имени Н. В. Лысенко. Львов, 2006.

В диссертации исследуется научно-педагогическая деятельность польского музыковеда и этнографа Адольфа Хибинского как основателя и бессменного руководителя кафедры музыкологии Львовского университета с 1912 по 1939 годы, а также его роль в развитии галицкого музыкального образовании и организации кафедры истории музыки Львовской государственной консерватории.

Становление музыкознания как самостоятельной университетской дисциплины со своей спецификой и методами исследования рассматривается сквозь призму идеи Гумбольтовского университета. Именно она была положена в основу развития европейского академического образования второй половины XIX – начала XX века. А. Хибинский как воспитанник мюнхенской школы музыкознания перенес на почву Львовского университета немецко-австрийскую систему организации музыковедческого образования, отвечающую актуальным потребностям развития научно-исследовательской области музыкознания.

Результатом его почти 30-летней деятельности стало воспитание львовской музыкологической школы как целостного научно-исследовательского направления в польском и украинском музыкознании. Среди львовских воспитанников А. Хибинского было много украинских студентов. Они посвятили свою научную деятельность развитию различных направлений музыкальной украинистики, базирующейся на методологических основаниях академического музыковедческого образования, внедренного А. Хибинским во Львовском университете.

Ключевые слова: музыковедение, европейское академическое образование, идея университета, львовская музыкологическая школа.

Hrab Uliana. Activities of the Musicological department of the Lviv University (1912–1939) in the context of European academic education. – Manuscript.

Dissertation for a degree of Candidate of Sciences (Art Studies), speciality 17.00.03 – Musical art. – M. Lysenko Lviv State Academy of Music. Lviv, 2005.

In this dissertation a complex source study and cultural-philosophic investigation is undertaken. These observations bring into light the typological

features of European academic education in the scientific-pedagogical activities of the Musicological department of the Lviv University (1912–1939). The aim of the study is to reveal the genesis of the idea of musical science in the European and Ukrainian educational systems, beginning from its including into the quadrivium system as the medieval theory of music to the formation of musicology in the second half of the nineteenth century. It was presented as a special subject with its specific methods of investigation and methodology.

This idea was most consequently introduced in European, in particular in German-Austrian educational system, which lead to the penetration of musicology as an independent subject into the system of the humanities. That was promoted by the following premises: an intensive development of musicology and its different branches in the process of national musicological schools formation in the second half of the nineteenth century on the ground of the positivist methodology, scientific-pedagogical and moral-ethnic bases of Humboldt's reform of modern German university at the beginning of the nineteenth century.

Beginning from the late fifteenth and sixteenth centuries, there was a historical-cultural process of the formation of the idea of musical education in national educational establishments. It happened on fundamentally different bases: music as an educational subject was taught from the point of view of applied theory, as it was treated as art, closely connected with practice of sacred vocal-choral interpretation.

In connection to complicated political situation, when the Ukrainian nation was divided between different empires, Russian and Austro-Hungarian, some further ways of development of music-educational system in these regions under the cultural influence of parent states are formed.

Musicological subjects functioned in the Eastern Ukraine within the limits of conservative education and they were directed to the training of specialists of different branches of applied musicology. The formation of the department of musicology by Adolf Chybiński in Galicia in Lviv University continued and developed European musicological traditions and for the first time introduced musicology into the field of European university education in Ukraine.

The teaching work of Musicological department of the Lviv University was organized according to the pattern of personal scientific-pedagogical institution. The main basis of scientific activity of the Musicological department, which was headed by A. Chybiński, was scientific quality as a form of education. That presupposed the correlation of musicology with other humanities in the single "cosmos" of university subjects. Being based on the classical methodology of the humanities and scientific methods of investigation, the high level of organization of scientific-pedagogical work, approved in European academic

education, promoted the formation of Lviv musicological school as an integral scientific research tendency in Polish and Ukrainian musicology.

There was a great amount of Ukrainian students among A. Chybiński's students. Their relationships represent scientific collaboration free of antagonism. Among them was the composer and theorist Nestor Nyzhankivskyi, musicologists Borys Kudryk, Osyp Zaleskyi, Myroslaw Antonowycz, Yaroslava Kolodii, Maria Bilyns'ka, Yaroslav Marynovych, Yakiv Kozaruk, Rozha Smerechynska-Schul, the composer and musicologist Stefania Turkevych-Lukianovych, the singer and conductor Volodymyr Bozhyk.

The reminiscences of the Ukrainian students, their correspondence with the professor and other sources describe their relationships as friendly ones being full of kindness and demonstrate respect for their scientific interests in the field of Ukrainian musicology, language and culture.

Key words: musicology, the European academic education, the idea of the university, Lviv school of musicology.

Підписано до друку 20.02.2006. Формат 60x90 1/16
Папір офсетний. Ум. др. арк. 1,0. Обл.-вид. арк. 1,0
Наклад 100 пр. Зам. 7.

Копі-центр
Українського Католицького Університету
вул. І. Свенціцького, 17 79011 Львів

АВ 67.171

Мист.

2007

Мист